

NASIONALE SENIORSERTIFIKAAT

GRAAD 12

JUNIE 2023

**EKONOMIE V2
NASIENRIGLYN**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyn bestaan uit 20 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****1.1 MEERVOUDIGEKEUSE-VRAE**

1.1.1 B – Volmaakte ✓✓

1.1.2 C – GI = GVK ✓✓

1.1.3 A – Regsbeperkings ✓✓

1.1.4 C – Gratis toegang tot die mark ✓✓

1.1.5 B – Ongelyke verdeling van rykdom en inkomste ✓✓

1.1.6 D – Bou verbruikerslojaliteit ✓✓

1.1.7 A – Eksternaliteite ✓✓

1.1.8 C – Swartmark ✓✓

(16)

1.2 PAS-ITEMS

1.2.1 E – Aanwyser wat die verband tussen die relatiewe koste en voordele van 'n voorgestelde projek toon ✓

1.2.2 F – 'n Regsliggaam wat die ondersoek en aanbevelings van die mededingingskommissie aanvaar of verwerp ✓

1.2.3 I – Dui aan dat pryse styg namate meer goedere en dienste gelewer word ✓

1.2.4 G – Hulpbronne word gepas gebruik om die maksimum aantal goedere teen die laagste koste en beste gehalte te produseer ✓

1.2.5 C – Die verbruik van 'n produk deur een persoon, maar nie verhoed dat ander dit geniet nie ✓

1.2.6 A – Produkte wat soortgelyk is maar nie identies is nie en aan dieselfde behoefte van die verbruiker voldoen ✓

1.2.7 D – 'n Korttermyn-tempo van uitset en verkope waarteen 'n verskaffer genoeg inkomste genereer om vaste en veranderlike koste te dek ✓

1.2.8 B – Kom voor wanneer enige van die voorwaardes van volmaakte mark bestaan het ✓

(8 x 1) (8)

1.3 GEE EEN TERM

1.3.1 Volmaakte mark ✓

1.3.2 Pareto-doeltreffendheid ✓

1.3.3 Totale inkomste/Inkomste ✓

1.3.4 Prysleierskap ✓

1.3.5 Afslag ✓

1.3.6 Duopolie ✓

(6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae uit hierdie afdeling in jou ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2: MIKRO-EKONOMIE

2.1 2.1.1 **Noem enige TWEE voorbeelde van veranderlike koste.**

- Water ✓
- Elektrisiteit ✓
- Arbeid ✓
- Natuurlike hulpbronne ✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoorde.)

(2 x 1) (2)

2.1.2 **Waarom is dit nodig om kostevoordeel-ontleding toe te pas?**

- Kostevoordeel-ontleding laat 'n individu/organisasie toe om 'n potensiële projek vry van vooroordele te evalueer ✓✓
- Maatskappye moet die uitvoerbaarheid van verskillende projekte evalueer om te bepaal watter projek die beste belegging sal wees ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(1 x 2) (2)

2.2 **DATARESPONS**

2.2.1 **Noem enige EEN manier waarop die bogenoemde hotelle hul produkte kan onderskei.**

- Bied konferensiekamers aan ✓
- Skoonheidssalonne ✓
- Gimnasiums ✓

(Aanvaar enige ander relevante antwoorde.)

(1)

2.2.2 **Watter soort winste word op die lang termyn deur 'n monopolistiese mededinger gemaak?**

Normale winste ✓

(1)

2.2.3 **Omskryf die konsep *monopolistiese mededinging*.**

Monopolistiese mededinging verwys na 'n markstruktuur met baie kopers en verkopers waar toegang relatief maklik is maar die produk gedifferensieer is ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

2.2.4 Verduidelik kortliks *produktdifferensiasie* as 'n kenmerk van 'n monopolistiese kompetisie.

- Produktdifferensiasie verwys na produkte wat soortgelyk is, maar nie heeltemal identies is nie ✓✓
- Hulle is soortgelyk deurdát hulle dieselfde behoefte van die verbruiker bevredig ✓✓
- Verskille kan soms heeltemal denkbeardig wees soos in die geval van medisyne wat verskillende handelsname kan hê maar presies dieselfde basiese bestanddele bevat ✓✓
- Die verpakking van die produk kan dit anders maak as ander produkte, alhoewel die produk dieselfde is, bv. sout en suiker ✓✓ (2)

2.2.5 Hoekom sal eienaars van hierdie hotelle nie op die lang termyn ekonomiese winste kan maak nie?

- Op kort termyn, wanneer daar nog 'n paar hotelle is, kry hulle dit reg om ekonomiese wins te maak ✓✓
- Die ekonomiese winste lok ander besighede om die mark te betree en lei uiteindelik tot verhoogde mededinging en alle ekonomiese winste word weggegee ✓✓
- Hotelle begin hul produk anders bemark en handelsmerk, hulle doen dit om te probeer vashou aan hul normale winste om te verhoed dat hulle die mark verlaat ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (4)

2.3 DATARESPONS

2.3.1 Identifiseer ekonomiese wins vanuit MARK B.

apeb ✓ (1)

2.3.2 Watter kurwe dui op 'n toename van nuwe toetreders?

S₁S₁ ✓ (1)

2.3.3 Omskryf die begrip *mark*.

Mark is 'n meganisme wat kopers en verkopers van 'n goed/diens bymekaar bring om die prys en hoeveelheid te beïnvloed ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

2.3.4 Verduidelik die rol van die mededingingskommissie.

Mededingingskommissie ondersoek beperkende sakepraktyke, misbruik van dominante posisies en samesmeltings om billikheid en doeltreffendheid in die Suid-Afrikaanse ekonomie te bewerkstellig ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (2)

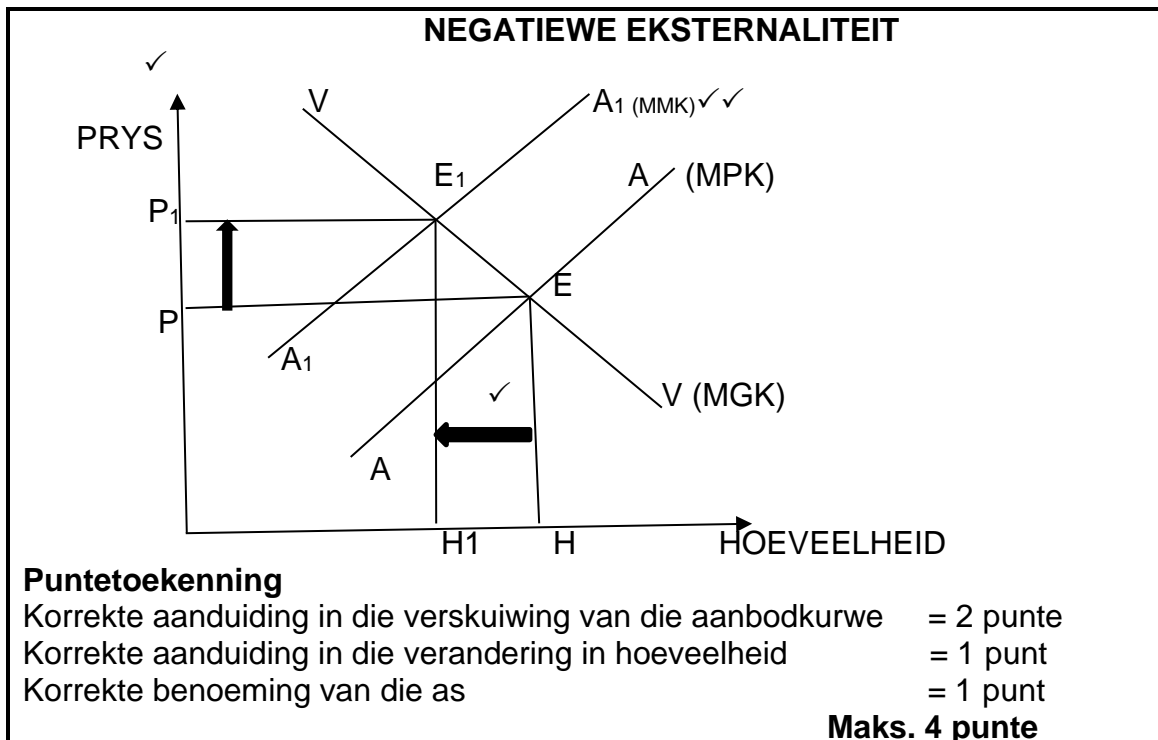
2.3.5 Hoekom is die LGK-kromme, u-vormig?

- Die vorm van die LGK-kromme illustreer hoe gemiddelde koste aanvanklik as gevolg van skaalvoordele afneem, terwyl die firma toenemende opbrengs na skaal ervaar ✓✓
- Dit stel dan ten toon konstante opbrengste aangesien die firma op sy optimale vlak funksioneer ✓✓
- As die firma probeer om meer as sy optimale punt uit te brei as gevolg van skaalverspillings, ervaar dit dalende opbrengs na skaal en GK stygings ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(4)

2.4 Verduidelik met behulp van 'n diagram die implikasie van negatiewe eksternaliteite.

- Negatiewe eksternaliteite dra 'n private koste en sosiale koste, dit wil sê koste wat deur die samelewing gely word ✓✓
- Indien die maatskaplike koste van 'n goed by die private koste van 'n goed gevoeg word, sal die finale prys opgestoot word en minder goedere sal verskaf word ✓✓
- Vraag na die produk word verteenwoordig deur VV en aanbod wat ook die marginale privaat koste (MPK) van die industrie is, word verteenwoordig deur AA ✓✓
- As gevolg van besoedeling is die marginale maatskaplike koste (MMK) groter as MPK ✓✓
- As die mark aan sy eie lot oorgelaat word, sal hoeveelheid H teen prys P geproduseer word en dit is maatskaplik ondoeltreffend ✓✓
- Maatskaplike doeltreffendheid vereis dat MMK gelyk is aan die prys van die produk, dit sal by P1 en H1 ✓✓ wees en minder goedere sal teen 'n hoër prys geproduseer word ✓✓

Maks. 4

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(8)

2.5 Hoe kan 'n besigheid verhoed om die afsluitpunt te bereik?

- 'n Besigheid moet probeer om sy bedryfskoste te verminder ✓✓
- Opleiding van werkers om produktief te wees en die verbetering van die kwaliteit van goedere en dienste sal tot meer verkope lei ✓✓
- 'n Besigheid moet betrokke wees by intensiewe advertering van sy produkte sodat kliënte bewus is van die beskikbaarheid van die produk ✓✓
- Handelsmerk van die produk sal lojaliteit aanmoedig en sal verkope verbeter ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(8)

VRAAG 3: KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES**3.1 3.1.1 Noem enige TWEE doelwitte van die mededingingsbeleid.**

- Bevorder die doeltreffendheid van die ekonomie ✓
- Voorsien verbruikers van mededingende pryse en 'n verskeidenheid produkte ✓
- Bevorder indiensneming ✓
- Moedig Suid-Afrika aan om aan wêreldmarkte deel te neem en buitelandse mededinging in Suid-Afrika te aanvaar ✓
- Stel KMMO's in staat om aan die ekonomie deel te neem ✓
- Om voorheen benadeeldes toe te laat om aan die ekonomie deel te neem ✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.1.2 Waarom neig die vraagkurwe van 'n monopolis vanafwaarts links na regs?

- Monopolis het 'n afwaartse skuins vraagkurwe omdat hy 'n prysmaakkrag in sy mark het ✓✓
- Dit kan die prys wat dit vra verhoog en nie al die vraag wat dit in die gesig staar verloor nie, dit is omdat dit die enkele dominante firma in die mark is en sy produkte geen perfekte plaasvervangers het nie ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.2 DATARESPONS**3.2.1 Noem enige EEN tipe samespanning.**

- Openlike samespanning ✓
- Stilswyende samespanning ✓

(1)

3.2.2 Noem EEN kompetisie-instansie wat nie in bogenoemde uittreksel genoem is nie.

Mededinging-appèlhof ✓

(1)

3.2.3 Omskryf die begrip *samespanning*.

Samespanning is 'n ooreenkoms tussen besighede met die doel om mededinging tussen hulle te beperk deur pryse vas te stel. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.2.4 Verduidelik nie-prys mededinging in 'n oligopolieemark.

Oligopolieë verkies om op grond van produk differensiasie en doeltreffende diens mee te ding omdat prysmededinging tot prysoorloë kan lei ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.2.5 **Hoekom sal banke dikwels saamspan hoewel dit onwettig in Suid-Afrika is?**

- Samespanning tussen banke vind plaas omdat dit 'n poging is om onsekerheid te verminder, dit wil sê, hulle kom ooreen oor die pryse wat hulle gaan eis en die hoeveelhede wat hulle gaan produseer ✓✓
- Hulle kan die voordeel geniet om mededinging te beperk en dit vir ander besighede moeilik te maak om die mark te betree ✓✓
- Samespanning tussen banke vind plaas omdat hulle aanbod wil beperk om pryse te verhoog en wins te maksimeer ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(4)

3.3 **DATARESPONS**

3.3.1 **Identifiseer 'n kromme wat vir die bepaling van prys noodsaaklik is.**

Vraagkurwe/V/GI ✓

(1)

3.3.2 **Watter soort produkte word deur 'n monopolie vervaardig?**

Uniek ✓

(1)

3.3.3 **Omskryf die begrip *marginale inkomste (MI)*.**

Marginale inkomste is die ekstra inkomste wat die verkoper verdien wanneer hy nog een eenheid van die produk produseer en verkoop. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.3.4 **Waarom is monopolieë in staat om ekonomiese winste op die langtermyn te maak?**

Dit is as gevolg van hindernisse tot toetrede waar ander maatskappye dit moeilik vind om die mark te betree en mee te ding. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

3.3.5 **Bereken wins/verlies vanaf die bostaande grafiek. Toon ALLE berekeninge.**

$$\begin{aligned} TI &= P \times Q \\ &= 80 \times 50 \\ &= 4\,000 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} TK &= P \times Q \\ &= 100 \times 50 \\ &= 5\,000 \checkmark \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{VERLIES} &= TI - TK \\ &= 4\,000 - 5\,000 \checkmark \\ &= -1\,000 \checkmark\checkmark \end{aligned}$$

(4)

3.4 Verduidelik die onvolmaakte mededinging en onbeweeglikheid van produksiefaktore as oorsake van markmislukking.

Onvolmaakte kompetisie

- Meeste besighede produseer onder toestande van onvolmaakte mededinging wat hulle in staat stel om uitset te beperk en pryse te verhoog ✓✓
- Hulle kan verhoed dat nuwe besighede die mark betree, en sodoende verhoed dat volle aanpassing by veranderinge in verbruikersvraag plaasvind ✓✓
- Advertensies bevorder die meerderwaardigheid van sekere produsente, hulle moedig verbruikers aan om sekere produkte slegs van sekere produsente te koop ✓✓

Maks. 4

Onbeweeglikheid van produksiefaktore

- Arbeid kan tyd neem om na nuwe beroepe te beweeg omdat hulle heropgelei moet word of lang kennisgewings by die werk moet gee ✓✓
- Dit is soms moeilik om geografies te beweeg as gevolg van familiebande, dit veroorsaak markmislukking omdat veranderinge in vraag nie voorsien word nie ✓✓
- Tegnologie wat in produksie gebruik word, kan oor 'n lang tyd verander, dit neem 'n lang tyd om van arbeidsintensiewe metodes na gemeganiseerde produksie of rekenaargesteunde produksie te verander. ✓✓

Maks. 4

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(8)

3.5 Waarom ervaar monopolieë verliese as die enigste produsent in die mark?

Monopolieë ervaar verliese omdat:

- die monopolieprysing skep 'n dooie gewigsverlies omdat die firma transaksies met die verbruikers laat vaar ✓✓
- monopolieë mag ondoeltreffend en minder innoverend oor tyd wees omdat hulle nie met ander produseerders in die mark hoef te kompeteer nie.
- hoër pryse van die monopolie kan daartoe lei dat sommige verbruikers uit die mark geprys word as gevolg van 'n daling in effektiewe vraag ✓✓
- kopers kan steeds kies om nie 'n produk te koop nie, al is dit die enigste produk in die mark as gevolg van beperkte hulpbronne ✓✓
- alhoewel 'n monopolis 'n enkele produsent is, kan sy produk steeds vervang word en mag minder van die produk verkoop word ✓✓
- produksiekoste kan styg, wat die monopolis dryf om minder te produseer, wat lei tot minder inkomste ontvang lei ✓✓
- die globale ekonomie kan die monopolie negatief beïnvloed, en dit kan tot 'n afname in verkope lei ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(8)

[40]

VRAAG 4: MIKRO-EKONOMIE EN KONTEMPORÊRE EKONOMIESE KWESSIES

- 4.1 4.1.1 **Noem enige TWEE voorbeelde van openbare goedere.**
- Straatligte ✓
  - Vuurtoring ✓
  - Polisie Dienste ✓
  - Verkeersligte ✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (2)
- 4.1.2 **Hoekom moet 'n besigheid op die kinkel van die geknikte kromme produseer?**
- Deur teen 'n laer prys te verkoop, sal minder verkoop word omdat die vraag onelasties sal wees, teen 'n hoër prys sal die vraag minder wees omdat ander produsente 'n goedkoper prys sal vra, so dus die beste om pryse stabiel te hou. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (2)
- 4.2 **DATARESPONS**
- 4.2.1 **Identifiseer 'n maatskappy wat die meeste wins, uit die tabel hierbo, maak.**
- Maatskappy E ✓ (1)
- 4.2.2 **Watter van die bogenoemde maatskappye toon normale wins?**
- Maatskappy D ✓ (1)
- 4.2.3 **Omskryf die konsep *normale wins*.**
- Normale wins is die minimum verdienste wat 'n entrepreneur vereis om te verhoed dat hy of sy die bedryf verlaat. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (2)
- 4.2.4 **Verduidelik kortliks *implisiete koste*.**
- Implisiete koste is die koste wat deur die entrepreneur tydens die produksieproses aangegaan word. ✓✓
  - In ekonomie word dit ook toegerekende koste genoem, is die geleentheidskoste gelykstaande aan wat 'n firma moet prysgee om 'n produksiefaktor te gebruik waarvoor hy reeds besit en dus nie huur betaal nie. ✓✓
- (2)

4.2.5 Waarom is dit nodig om geleentheidskoste in ag te neem wanneer wins bereken word?

- Ekonomies is dit belangrik om geleentheidskoste in ag te neem, want dit beklemtoon die hoeveelheid geld wat opgeoffer word wanneer 'n huidige besigheid begin word. ✓✓
- Dit gee ook 'n aanduiding of die onderneming die korrekte alternatief gekies het in terme van wins. ✓✓
- Dit is 'n manier om die risiko's en voordele van elke opsie te kwantifiseer, wat tot meer winsgewende besluitneming in die algemeen lei. ✓✓

(4)

4.3 DATARESPONS

4.3.1 Identifiseer enige nie-merietegoedere uit bogenoemde uittreksel.

- Kitskos ✓
- Dwelms ✓

(1)

4.3.2 Watter tipe belasting kan op 'n nie-meriete goed gehef word?

Sondebelasting/aksynsbelasting ✓

(1)

4.3.3 Beskryf die begrip *negatiewe eksternaliteit*.

- Dit is 'n koste vir derde party wat nie by die markprys van 'n goed ingesluit is nie, bv. besoedeling. ✓✓
  - Dit is die verskil tussen sosiale koste en privaat koste ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.3.4 Verduidelik nie-mededinging as 'n kenmerk van openbare goedere.

- Nie-mededinging verwys na die feit dat verbruik van 'n goed deur een persoon nie die hoeveelheid wat vir ander beskikbaar is verminder nie ✓✓ byvoorbeeld vuurtoring. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

4.3.5 Hoekom word die verbruik van nie-merietegoedere ontmoedig?

- Verbruik van nie-merietegoedere het 'n negatiewe uitwerking op verbruikers – wanneer individue hierdie goedere verbruik stel dit negatiewe verbruikers eksternaliteite in die samelewing vry ✓✓
  - As gevolg hiervan beteken dit dat marginale maatskaplike voordele minder word as marginale private voordele wat lei tot oorverbruik van hierdie goedere in die mark ✓✓
  - Sigarette beskadig byvoorbeeld die roker se gesondheid sowel as ander se gesondheid deur tweedehandse rook ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(4)

4.4 **Verduidelik die aard van die produk en beheer oor markaanbod en -prys in 'n volmaakte mark.**

Aard van die produkte

- Alle verkopers in die mark verskaf identiese/homogene produkte ✓✓
- Hulle moet in alle opsigte identies wees – geen verskille in ontwerp, styl of kwaliteit nie ✓✓
- Verbruikers behoort nie een verkoper se produk van 'n ander verkoper te kan identifiseer nie ✓✓

Beheer oor markaanbod en prys

- Aangesien baie verkopers dieselfde produk verkoop, verskaf enkelverkoper 'n onbeduidende deel van die bedryf ✓✓
- 'n Enkele verkoper het geen beheer oor markaanbod en prys nie ✓✓
- 'n Firma kan nie 'n merkbare verandering in totale aanbod teweegbring deur die variasie in sy eie aanbod nie ✓✓
- 'n Individuele firma kan nie die markprys deur sy eie onafhanklike optrede beïnvloed nie, daarom word dit 'n prysnemer genoem ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(8)

4.5 **Hoe affekteer beurtkrag klein besighede?**

- Klein besighede word gekonfronteer met verlies aan produksie en produktiwiteit ✓✓
- Produksie word gestaak tydens beurtkrag omdat die masjiene met elektrisiteit bedryf word ✓✓
- Werkers werk wesentlik nie gedurende tydperke van beurtkrag nie ✓✓
- Klein besighede word gekonfronteer met verlies aan wins omdat hulle in die meeste gevalle elektrisiteit benodig om hul besighede te funksioneer en te bedryf ✓✓
- Diefstal en inbrake neem toe wat die normale bedryf van besighede beïnvloed ✓✓
- Klein besighede kies om vir besigheid te sluit omdat alarmstelsels en kameras nutteloos is tydens beurtkrag ✓✓
- Daar is skade aan elektronika omdat die oplewing van elektrisiteit wanneer krag teruggestuur word die bestendige spanningsvloei in die elektriese stelsel versteur en die elektriese komponente beskadig ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C

Beantwoord EEN van die twee vrae uit hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 5

- **Bespreek die monopolie in detail, sonder die hulp van grafieke. (26 punte)**
- **Hoe dra 'n monopolie tot markmislukking by? (10 punte)**

INLEIDING

'n Monopolie is 'n markstruktuur waar slegs een verkoper met geblokkeerde toegang in die mark heers ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(2)

HOOFDEEL**Vraagkurwe ✓**

- 'n Monopolie word gekonfronteer met 'n markaanvraagkurwe wat van links na regs afwaarts neig. ✓✓
- Dit is die bedryf se vraagkurwe aangesien die monopolis verantwoordelik is vir die hele uitset van die bedryf ✓✓
- Die monopolie is die enigste verskaffer in die mark, dit kan besluit op watter punt op die vraagkurwe hy wil produseer, teen watter prys en teen watter hoeveelheid ✓✓

Beheer oor pryse ✓

- 'n Monopolie het aansienlike beheer oor markprys, maar beperk deur die begrotingsbeperking van verbruikers. ✓✓
- Dit het geen beheer oor vraag nie, so vraag sal die finale markprys beïnvloed. ✓✓

Mag gunstige omstandighede geniet ✓

- Soms kan 'n monopolie gunstige omstandighede in 'n sekere geografiese gebied geniet ✓✓
- Daar kan byvoorbeeld net een verskaffer van melk in 'n spesifieke dorp wees, slegs een hardewarewinkel of 'n hotel ✓✓

Versperrings tot toegang ✓

- 'n Monopolie word beskerm deur hindernisse om die mark te betree ✓✓
- Hindernisse verhoed ander produsente om die mark te betree om dieselfde tipe produk te verskaf ✓✓
- Hierdie hindernisse word deur patente en ander vorme van intellektuele eiendomsregte, beheer oor hulpbronne, regeringsregulasies, ens. veroorsaak ✓✓
- In die geval van natuurlike monopolie word hindernisse veroorsaak deur hoë ontwikkelingskoste ✓✓ byvoorbeeld voorsiening van elektrisiteit, dit neem miljarde rande om 'n kernkragstasie te bou ✓✓
- In kunsmatige monopolie is hindernisse nie ekonomies van aard nie, maar kunsmatig soos patentregte wat wettige en eksklusiewe regte is om 'n produk te vervaardig deur, 'n eie unieke uitvinding te gebruik. ✓✓

Wins ✓

- Monopolieë maak ekonomiese wins op beide die kort en op die lang termyn. ✓✓
- Omdat dit 'n enkele produsent is, word ander besighede verhinder om die mark te betree, daarom het hulle nie mededinging nie. ✓✓

Aard van die produk ✓

- Die monopolis produseer 'n unieke produk wat geen nabye plaasvervangers het nie ✓✓
- Die produk kan nie maklik deur ander produk vervang word nie ✓✓
- Die verbruiker het geen keuse in prys en kwaliteit van die produk nie ✓✓
- Die koper kan slegs by die monopolie koop of sal sonder die produk moet gaan, byvoorbeeld diamante ✓✓

Voltooide markinligting ✓

- Alle kopers en die enkele verkoper het volle kennis van alle huidige marktoestande ✓✓

Uitbuiting van verbruikers ✓

- Die monopolis produseer dalk minder produkte, maar vra 'n hoër prys in vergelyking met ander besighede onder volmaakte mededinging ✓✓
- Byvoorbeeld, De Beers, omdat die monopolie die enigste produsent in die mark is, kan daar 'n moontlikheid van verbruikersuitbuiting wees ✓✓
- Die meeste regerings neem stappe om teen onbillike praktyke te waak en nuwe en bestaande monopolieë word gewoonlik goed gemonitor ✓✓

Markkragte ✓

- Alhoewel die monopolis die enigste verskaffer van die produk in die mark is, word die prys van die produk beïnvloed deur die markkragte van vraag en aanbod ✓✓
- Verbruikers het beperkte begroting en 'n monopolie kan dus nie buitensporige hoë pryse vir die produk eis nie en die monopolisproduk moet meeding met al die ander produkte wat in die ekonomie beskikbaar is ✓✓

Produksevlak ✓

- Die monopolis kan besluit oor die produk- en pryskombinasie op die vraagkromme ✓✓
- Die monopolis kan die prys verlaag en meer eenhede verkoop of kan die prys verhoog en minder eenhede verkoop ✓✓
- Die monopolis kan die produk-prys kombinasie van die produk wat hy verkoop beïnvloed sonder enige reaksie van ander markdeelnemers omdat toetrede tot die mark geblokkeer word ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

('n Maksimum van 8 punte word toegeken vir blote lys van feite of voorbeelde.)

(26)

ADDISIONELE DEEL

- Monopolie is ondoeltreffend in die verspreiding van goedere en dienste in vergelyking met 'n vrye mark wat meer doeltreffend is omdat alle deelnemers betrokke is ✓✓
- 'n Monopolie sal die ewewig tussen die verbruiker en die produsent belemmer wat lei tot 'n tekort aan goedere in die mark ✓✓
- In die werklike wêreld sal dit voordeel trek uit sy posisie as 'n enkele verskaffer en die verbruikers dwing om hoër pryse te betaal as wat hulle sou indien die mark in ewewig was en sodoende die vraag na goedere verminder ✓✓
- Doeltreffendheid, innovasie en gesonde mededinging sal beperk word wat daartoe lei dat markte nie die vereiste hoeveelhede kan produseer nie ✓✓
- 'n Monopolie kan die verskaffing van 'n goed of diens beheer en sodoende die pryse kunsmatig verhoog of verlaag om aan sy behoeftes te voldoen eerder as om by te dra tot die welstand van die mark waarvan dit deel is ✓✓
- 'n Monopolie kan die groei van produksievermoë beperk en die bekendstelling van nuwe en goedkoper produkte vir die verbruiker inhibeer, wat die vraag na sulke produkte beperk wat lei tot die mislukking van markte aangesien minder as optimale hoeveelheid voorsien sal word ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(10)

SLOT

Monopolieë bestaan om hulself te verryk as om gemeenskappe waarbinne hulle funksioneer te dien. Die samelewing moet die regering meer betrek oor kwessies van monopolieë. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte hoërorde reaksie)

(2)

[40]

VRAAG 6

- Met behulp van grafieke bespreek staatsinmenging as gevolg van markmislukking in veel besonderhede onder die volgende subopskrifte
  - Minimum lone
  - Maksimum pryse
  - Produsentesubsidie
- Wat kan die regering doen om die negatiewe uitwerking van minimum lone te verminder?

(26 punte)

(10 punte)

INLEIDING

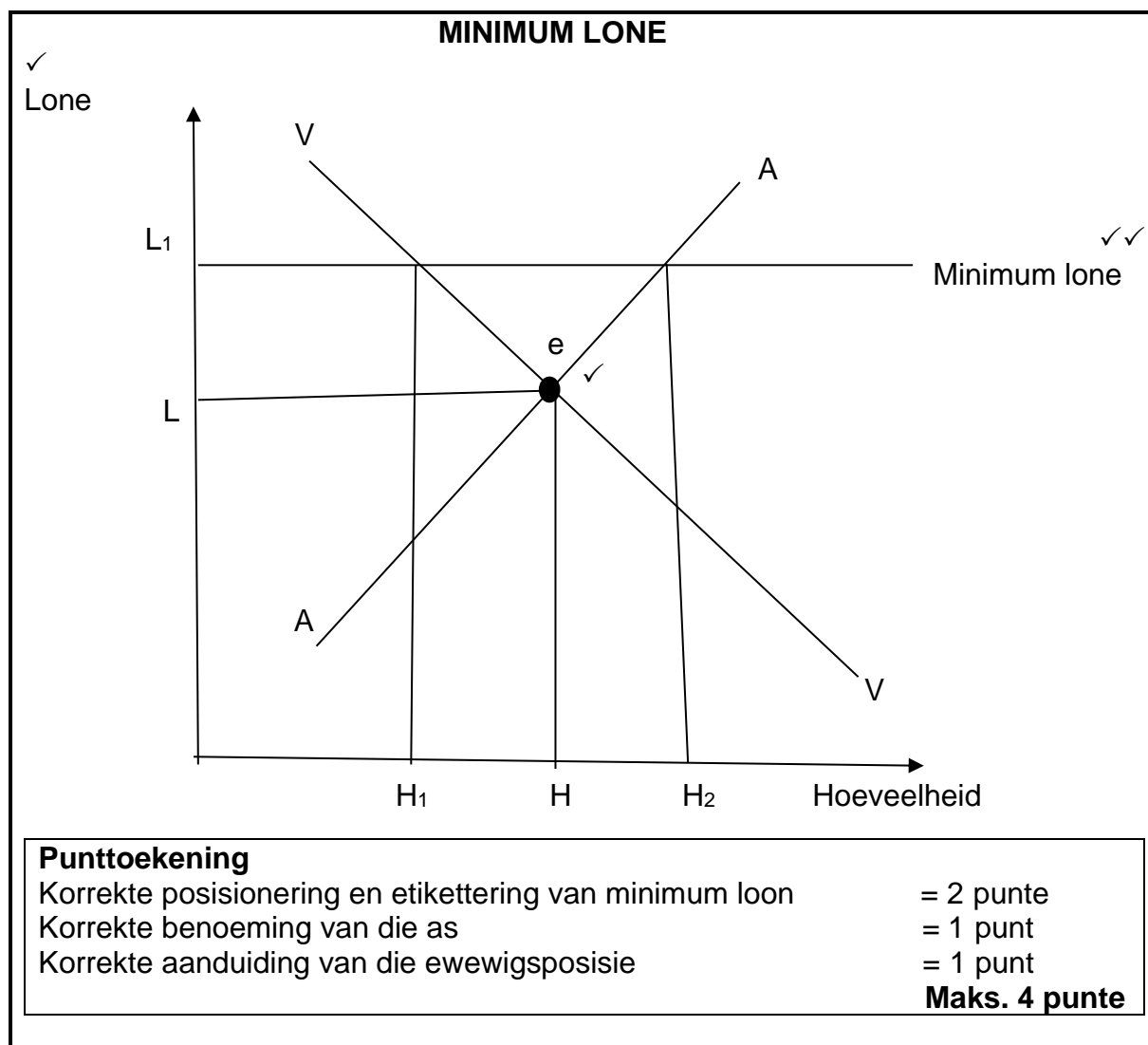
Wanneer 'n ekonomie nie funksioneer en aan die verwagtinge van die samelewing voldoen nie, is dit noodsaaklik dat regerings ingryp tot voordeel van die ekonomie en die welsyn van die samelewing ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante gevolgtrekking)

(2)

LIGGAAM – HOOFDEEL

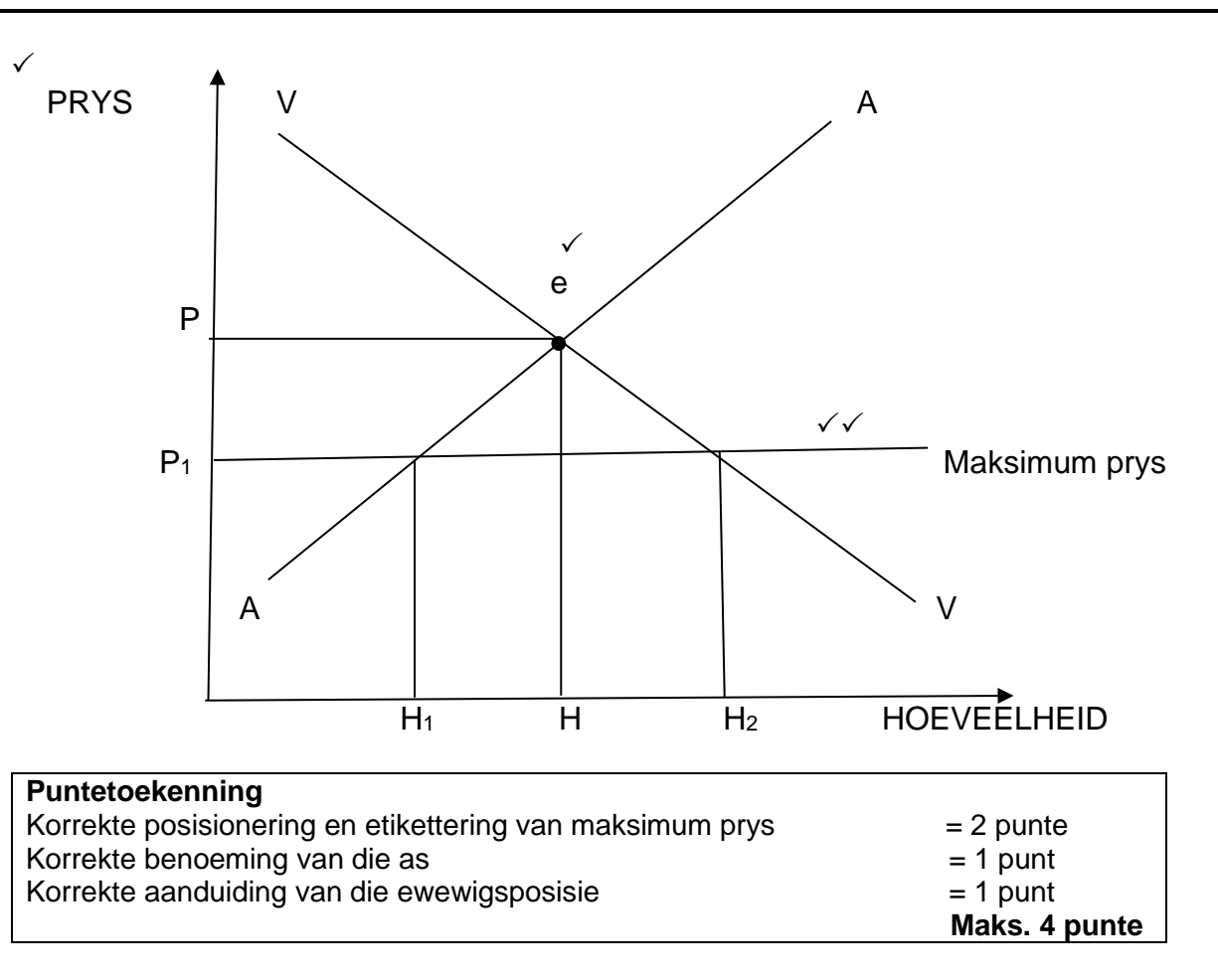
Wanneer die regering 'n minimum loon afdwing, beteken dit dat werkers 'n sekere minimum vergoeding betaal moet word wat tot 'n hoër lewenstandaard sal lei. ✓✓

- Die grafiek toon dat indien die loonkoers op L gestel word, die ooreenstemmende vraag en aanbod van arbeid H ✓✓ sal wees
  - Indien 'n minimum loon L_1 vasgestel word, sal die vraag na arbeid van H na H_1 afneem, sommige mense kan werkloos wees ✓✓
  - Die aanbod van arbeid sal egter van H tot H_2 toeneem, aangesien meer mense hul arbeidsdienste sal aanbied as gevolg van 'n hoër inkomste ✓✓
  - Minimum lone sal lei tot meer bedingingsmag van werkers ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

Maksimum Pryse

- Die regering mag die prys van 'n goed of diens teen 'n maksimum prys wat onder die markprys is vasstel ✓✓ Die regering gryp in en stel 'n wet in dat die verskaffers nie meer as die maksimum prys mag vra nie. ✓✓
- Maksimum pryse is gewoonlik op basiese goedere soos voedsel en vervoer, sodat burgers toegang tot sekere goedere en dienste het en 'n sekere minimum lewenstandaard bereik. ✓✓

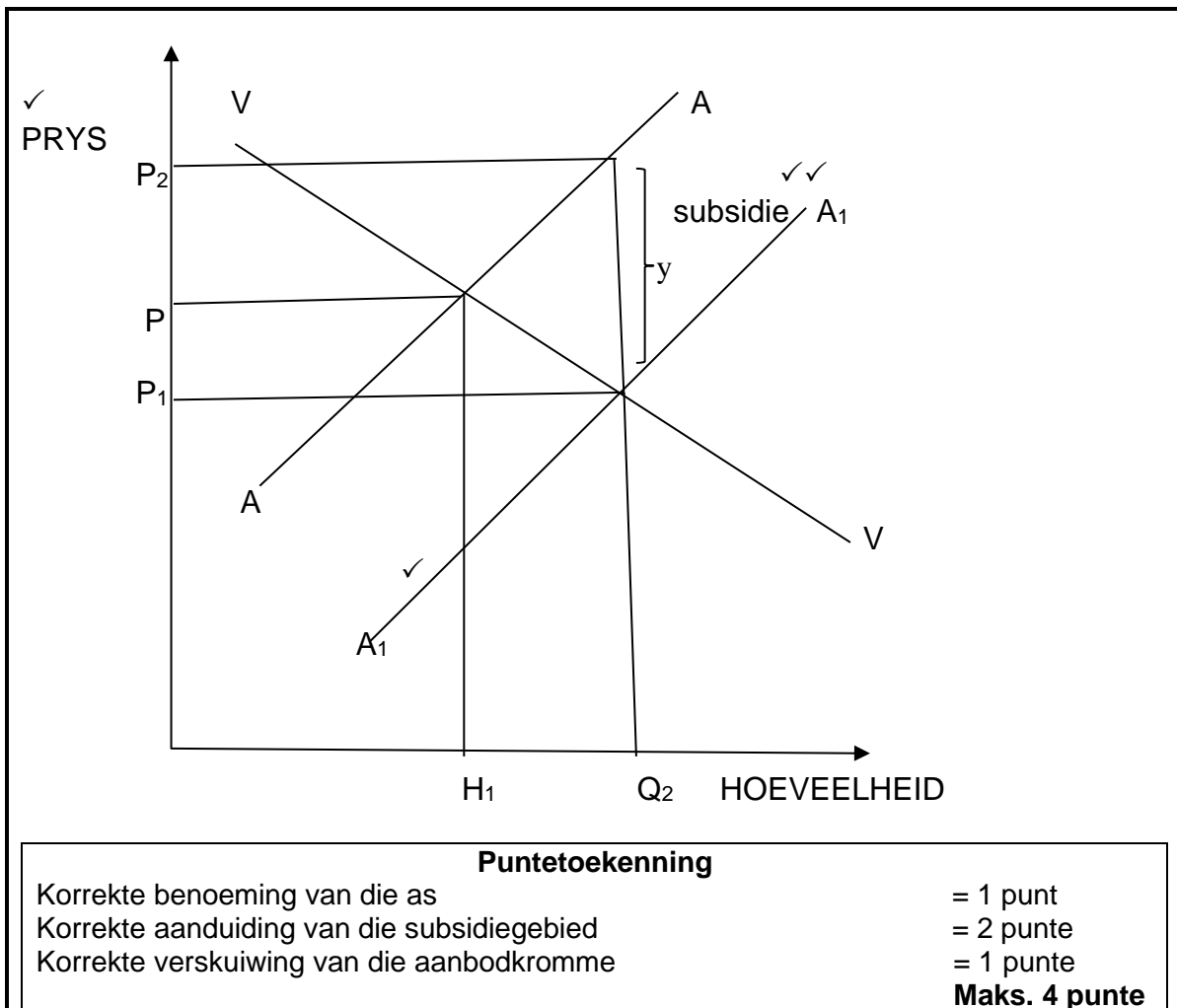

- In die bostaande diagram, word prys op P gestel, terwyl maksimum prys gestel word op P_1 ✓✓
- Die onmiddellike effek sal wees dat die hoeveelheid wat verskaf word, van Q na Q_1 sal daal ✓✓
- Die tekort wat deur die prysplafon veroorsaak word, skep 'n probleem van hoe om die goed toe te ken aangesien die vraag die aanbod sal oorskry ✓✓
- Swartmark sal ontwikkel waar onwettige goedere gekoop en verkoop sal word ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

Produsentesubsidie

- 'n Subsidie is 'n vorm van finansiële toelae van die regering om die produksie van 'n goed of 'n diens te ondersteun en sodoende die koste van produksie te verlaag ✓✓
- Subsidies kan direk wees bv. kontanttoelae of indirekte bv. waardevermindering afskryf ✓✓

(26)

- Die markprys daal van P na P_1 en die hoeveelheid verbruik sal van H_1 tot H_2 toeneem as gevolg van die subsidie/produsent se winsverhogings ✓✓
- Die produsent trek voordeel uit 'n subsidie deur minder te betaal, pryse daal van P na P_2 ✓✓
- Die produsent trek voordeel uit 'n subsidie, winste neem toe a.g.v. die verhoging in prys van P en P_2

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(26)

ADDISIONELE DEEL

- Die regering behoort die styging in pryse te monitor sodat produsente nie probeer om pryse te verhoog om die koste van arbeid te absorbeer nie ✓✓
- Versterk die toerismesektor wat arbeidsintensief is, sodat diegene wat hul werk verloor het weens vasgestelde minimum loon geabsorbeer kan word ✓✓
- Belê in opleidingsprogramme vir die jeug wat tegnologie doen sodat hulle produktief kan wees en in die proses werk skep ✓✓
- Die regering moet maatskaplike welsynbetalings maak aan mense wat afgelê is weens die vasstelling van minimum loon ✓✓
- Verhoogde verdienste-inkomstebelastingkrediete kan aan lae-inkomste loontrekkers gegee word – staatsbelasting terugbetaal om werk aan te moedig ✓✓
- Inspeksie van die werkterreine op 'n gereelde basis om te verseker dat minimum lone deur besighede geïmplementeer word en straf diegene wat die implementering van die minimum loon oortree ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.)

(Ken 'n minimum van 2 punte toe vir blote lys van feite/voorbeelde.)

(10)

SLOT

Die regering moet altyd van diens wees aan die mense wanneer die ekonomie in beroering is, want dit is altyd die armes wat daaronder ly. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante hoërde gevolgtrekking.)

(2)

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40

GROOTTOTAAL: 150